

**Kritično snaženje ekstremne
desnice u Evropi**

**Mohammad Reza Dehshiri,
Rohollah Ghasemi**

Kritično snaženje ekstremne desnice u Evropi

Mohammad Reza Dehshiri

Rohollah Ghasemi

Sažetak

Proces snaženja ekstremnih desnih pokreta u Evropi i njihovu ulogu u poticanju antiimigrantskog i antimanjinskog ozračja moglo bi se sažeti na nekoliko osnovnih značajki. Zajednički stavovi za sve ove pokrete jesu i islamofobija, homofobija, maskulinizam, antisemitizam, omalovažavanje demokratije i zagovaranje apsolutizma, euroskepticizam i tome slično, kao i oštra suprotstavljenost neoliberalizmu i sekularizmu.

Ključne riječi: Evropa, ekstremna desnica, islamofobija, homofobija, antisemitizam

1 – Ekstremni desni pokreti u Evropi javljaju se početkom 1980-ih usljed nekoliko faktora, poput naglog porasta broja imigranata, snaženja integriteta Evropske Unije i sve slabijih ekonomskih subvencija za domicilno evropsko stanovništvo, što će dovesti do opetovanih trzavica na političkoj i javnoj sceni ovog kontinenta.

Ipak, proces snaženja stranaka desnog pokreta potrajao je do početka novog milenija, e da bi kroz posljednje desetljeće desničarske stranke počele učestvovati u strukturama vlasti, ostvarujući pojedinačne uspjehe na lokalnim, nacionalnim i parlamentarnim izborima po evropskim zemljama, koliko god da to ne važi za sve evropske države.

2 – Desničarski trendovi nisu nikakva nacionalna specifičnost i ne tiču se samo određenih država, već su u vezi sa ksenofobijom, islamofobijom, antisemitizmom i rasizmom, koji su već odranije postojali u mnogim evropskim zemljama, pa je desna orijentacija samo širila domen svog utjecaja, temeljeći svoje vizije na idejama poput neravnopravnosti građana, diskriminacije, mržnje i nasilja.

3 – Ekstremna desnica nastoji, na različite načine, promovirati u društvu svoje diskriminacijske stavove i za to se koristi osobitim politikama i strategijama. Dobra organiziranost i mobiliziranost pristalica, korištenje medijima i uspjeh u zadobijanju podrške većine seoskog stanovništva, pomogli su im u poticanju mržnje prema imigrantima i muslimanima. Relativna uspješnost ekstremnih desnih stranaka posljednjih godina dobrano je i rezultat toga što se ovaj politički tok služio islamofobijom kao sredstvom.

4 – Ekstremna desnica je jako šarolika i raznovrsna politička kategorija, od ultranacionalističkih stranaka poput „Zlatne zore“ u Grčkoj, preko švicarskih nacionalista iz SVP-a, sve do otvoreno neonacističkih, šovinističkih, ksenofobnih i antiimigrantskih pokreta. Zajednički stavovi za sve ove pokrete jesu i islamofobija, homofobija, maskulinizam, antisemitizam, omalovažavanje demokratije i zagovaranje apsolutizma, euroskepticizam i tome slično, kao i oštra suprotstavljenost neoliberalizmu i sekularizmu.

5 – Nijedna društvena grupa nije pošteđena ove smeđe kuge. Ekstremne desne ideje, naročito rasizam, pored sitne buržoazije i armije nezaposlenih, zatrovale su i radništvo i omladinu. Takvi trendovi uočljivi su naročito u

Francuskoj. I sve to nema naročite veze s problemom migranata. Naime, Nacionalni front je većinu glasova pobrao na selima, dakle u sredinama gdje jedva da je neko imao prilike sresti imigranta. U cijeloj Francuskoj nema više od 20.000 Roma koje bi se moglo smatrati imigrantima, a ipak je protiv njih nedavno vođena tako žestoka i nacionalistička kampanja da je ona na kraju donijela i praktične rezultate po desničare.

6 – Pogrešno je smatrati da su fašizam i antifašizam nešto što pripada prošlosti. Istina je da danas na političkoj sceni nema masovnih fašističkih pokreta snage kakvu je, recimo, 30-ih godina prošlog stoljeća imala NSDAP u Njemačkoj. Ni tada, međutim, fašizam nije bio sveden isključivo na taj model. Frankizam u Španiji i salarizam u Portugalu podosta su se razlikovali od italijanskog ili njemačkog fašizma. I kod današnje evropske desnice uočljivo je da postoji velika disperzija na desnici, u rasponu od nacionalizma i neonacizma grčke „Zlatne zore“, preko mađarskog Jobbika-a i ukrajinskih stranaka poput Svobode i Desnog Sektora, do Nacionalnog Fronta u Francuskoj, FPÖ-a u Austriji ili Vlaams Belanga u Belgiji, kod kojih je uočljivo da je njihovo čelništvo uvijek imalo veza sa historijskim fašizmom i zagovornicima Trećeg Rajha. U ostalim evropskim zemljama, poput Velike Britanije, Švicarske, Holandije i Danske, ekstremne desne stranke nisu ukorijenjene u fašizam, no sa ekstremnim desničarima iz ostalih zemalja dijele rasizam, ksenofobiju i islamofobiju. Argument koji se često poseže u prilog stavu da se ekstremna desnica promijenila i da danas nema ništa sa fašizmom jeste to što ove stranke prihvataju parlamentarnu demokratiju i dolazak na vlast putem izbora. Ipak, još se sjećamo kako je gospodin po imenu Adolf Hitler na funkciju kancelara Njemačke došao sasvim legalno, preko Reichstaga, baš kao što je i Petain vlast u Francuskoj preuzeo odlukom Parlamenta. Ako bi vlast u Francuskoj putem izbora preuzeo Nacionalni front, ne čini se kako bi u Francuskoj preostalo mnogo od demokratije.

7 – Ekonomske, socijalne i političke krize pomogle su desničarima i desnim populistima u širenju straha među građanstvom Evrope, pri čemu sebe prikazuju kao one koji su u stanju riješiti probleme Evrope. Recesija iz 2008. godine, koja je ostavila mnoge države u stanju stagnacije, dovela je do toga da su mnoge ekstremne desne stranke počele tvrditi kako postojeće političke nomenklature nemaju ni kapaciteta ni volje da povedu građane Evrope ka daljem napretku te da mora doći do preraspodjele političke moći. Porast broja imigranata pretvorio se u gorući problem za današnju Evropu i dao je povoda

ekstremnim desničarima da žestoko napadnu političare i zvaničnike evropskih država, optužujući ih da su se postavili isuviše mlako prema problemu imigranata, da se ne usuđuju poduzeti oštrije korake, iako je Evropa suočena sa dubokom prijetnjom imigracije, posebno iz muslimanskih zemalja.

8 – Izborni uspjesi ekstremne desnice, uglavnom zasnovani na islamofobiji, naveli su i mnoge liberalne i socijaldemokratske stranke da usvoje neke kategorije iz diskursa desničara. Tako je, naprimjer, preuzet antimigrantski stav koji se očituje u konkretnim potezima vlasti ili izjavama zvaničnika poput Merkelove ili Sarkozyja, što jasno ilustrira poraz multikulturalnog pristupa na ovom kontinentu i uspjeh ekstremne desnice da nametne svoje antimigrantske i antimuslimanske stavove. Tako danas mnoge vodeće evropske stranke izlaze sa u biti desničarskim sloganima koji su posve na tragu antimigrantskih i islamofobnih stavova ekstremne desnice.

9 – Ekstremna desnica nastoji prikazati imigrante i muslimane kao glavni faktor zločina, kriminala i delikvencije u evropskim zemljama. S gledišta ekstremne desnice, muslimani su uglavnom potencijalni zločinci, koji su u Evropi našli utočište bježeći iz svojih zemalja sa potpuno urušenim sistemom, ne donoseći pritom sa sobom u Evropu nikakva pozitivna dostignuća. Stoga se mora spriječiti njihov priliv u evropske države, pa bi čak valjalo otjerati i one koji su već tu. Tako, recimo, Geert Wilders u Holandiji i stranka Vlans Belaang u Belgiji kažu kako bi tamošnje muslimane trebalo vraćati u njihove zemlje uz plaćenu kartu u jednom smjeru.

10 – Ono što je ekstremnoj desnici pomoglo da svoj ideološki diskurs proširi među evropskim građanima jeste svakako i pojava džihadističkih i ekstremnih islamističkih skupina. Imamo li i površnog uvida u medije i proglose ekstremne desnice, vidjet ćemo da se terorističke napade izvedene od strane islamističkih ekstremista u Parizu, Madridu, Londonu, Tuluzu, na Bliskom Istoku i drugdje u svijetu koristi kako bi se sve muslimane označilo kao teroriste, bez da se i pokuša uspostaviti razliku između umjerenog islama i ekstremizma. Pritom se ne vidi da su sami muslimani u Siriji, Iraku, Afganistanu, Pakistanu, Libiji..., najveće žrtve ISIL-a, Al-Qaide, Boko Harama, Džebhetul-Nusre i sličnih organizacija, i da je broj stradalih u napadima džihadista po Evropi minoran u odnosu na stradanja samih muslimana izazvana ovakvim ekstremističkim skupinama. Ekstremna desnica ustvari protežira fundamentalističke i ekstremističke skupine, predstavljajući ih kao prave predstavnike islama, sve kako bi se stvaralo što islamofobnije ozračje.

11 – Evropska desnicu krizu raspodjele resursa u Evropi koristi za poticanje ksenofobije i islamofobije, pa desničarski mediji tvrde kako je prisustvo imigranata, pretežno muslimana, dovelo do problema sa raspodjelom nacionalnog bogatstva među Evropljanima. Oni drže kako bogatstvo svake zemlje mora biti raspodijeljeno isključivo među domicilnim građanima te zemlje te kako nije pravedno da imigranti imaju bilo kakvog udjela u tome, a upravo prisustvo stranih imigranata vide kao prepreku napretku evropskih država. Zato, s gledišta desničara, granice moraju biti zatvorene, a svi migranti vraćeni u svoje matične zemlje.